

Sygn. akt VI ACa 1125/14

WYROK

W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 23 czerwca 2015 r.

Sąd Apelacyjny w Warszawie VI Wydział Cywilny w składzie:

Przewodniczący - Sędzia SA – Małgorzata Borkowska

Sędzia SA – Krzysztof Tucharz (spr.)

Sędzia SO (del.) – Krystyna Stawecka

Protokolant: – sekr. sąd. Beata Pelikańska

po rozpoznaniu w dniu 23 czerwca 2015 r. w Warszawie

na rozprawie

sprawy z powództwa (...) Banku (...) w W.

przeciwko Prezesowi Urzędu Ochrony Konkurencji i Konsumentów

o stwierdzenie praktyk naruszających zbiorowe interesy konsumentów

na skutek apelacji pozwanego

od wyroku Sądu Okręgowego w Warszawie – Sądu Ochrony Konkurencji i Konsumentów

z dnia 2 czerwca 2014 r., sygn. akt XVII AmA 70/13

I zmienia zaskarżony wyrok w ten sposób, że:

a) w punkcie pierwszym - zmienia decyzję Prezesa Urzędu Ochrony Konkurencji i Konsumentów z dnia 21 listopada 2012 roku (...) w jej punkcie drugim w ten sposób, że obniża nałożoną na (...) Bank (...) w W. karę pieniężną z kwoty 74712 zł (siedemdziesiąt cztery tysiące siedemset dwanaście złotych) do kwoty 42693 zł (czterdzieści dwa tysiące sześćset dziewięćdziesiąt trzy złote) a w pozostałej części oddala odwołanie;

b) w punkcie drugim – znosi wzajemnie między stronami koszty postępowania;

II oddala apelację w pozostałym zakresie;

III znosi wzajemnie między stronami koszty postępowania apelacyjnego;

IV nakazuje pobrać od (...) Banku (...) w W. na rzecz Skarbu Państwa – Sądu Okręgowego w W. kwotę 621 zł (sześćset dwadzieścia jeden złotych) tytułem części opłaty od apelacji, od której ponoszenia pozwany jest zwolniony.

UZASADNIENIE

Wyrokiem z dnia 2 czerwca 2014 r. Sąd Okręgowy w Warszawie – Sąd Ochrony Konkurencji i Konsumentów uwzględnił odwołanie (...) Banku (...) w W. od decyzji Prezesa Urzędu Ochrony Konkurencji i Konsumentów z dnia

21 listopada 2012 r. nr (...) i uchylił, nałożoną w punkcie II tej decyzji, karę pieniężną na powoda w wysokości 74.712 zł oraz obciążył Prezesa UOKiK obowiązkiem zwrotu powodowi kosztów procesu.

Powyższe rozstrzygnięcie zostało oparte na następujących ustaleniach faktycznych i rozważaniach prawnych.

(...) Bank (...) w W. prowadzi działalność gospodarczą polegającą m. in na świadczeniu usług pośrednictwa pieniężnego. Przy zawieraniu umów z konsumentami posługuje się wzorcami umów, w których znalazły się zapisy zakwestionowane przez Prezesa UOKiK.

Po wszczęciu przeciwko temu przedsiębiorcy postępowania administracyjnego w sprawie stosowania praktyk naruszających zbiorowe interesy konsumentów powodowy Bank wyeliminował ze stosownych wzorców następujące zapisy:

1. „Bank zastrzega sobie prawo zmiany niniejszego Regulaminu (§ 54 ust. 1 Regulaminu otwierania i prowadzenia rachunku oszczędnościowo - rozliczeniowych w (...) Banku (...) z siedzibą w W., § 80 ust. 1 Regulaminu prowadzenia rachunków terminowych lokat oszczędnościowych oraz rachunków oszczędnościowych płatnych na każde żądanie (a ` vista) w walucie krajowej dla osób fizycznych),
2. „Zamknięcie rachunku ze strony Banku może nastąpić m.in. w przypadku: (...) (§ 47 ust. 3 Regulaminu otwierania rachunków oszczędnościowo - rozliczeniowych w (...) Banku (...) z siedzibą w W.),
3. „Umowa może być wypowiedziana przez Bank, w formie pisemnej z zachowaniem 30 dniowego okresu wypowiedzenia, z zastrzeżeniem ust. 3 tylko z ważnych powodów, a w szczególności: (...) (§ 70 ust. 2 Regulaminu prowadzenia rachunków terminowych lokat oszczędnościowych oraz rachunków oszczędnościowych płatnych na każde żądanie (a ` vista) w walucie krajowej dla osób fizycznych.

W powołanej wyżej decyzji Prezes UOKiK stwierdził, że Bank posługiwał się niedozwolonymi klauzulami umownymi, które już wcześniej zostały wpisane do rejestru, o którym mowa w art. 479⁴⁵ k.p.c.

W tym stanie rzeczy Prezes UOKiK uznał, że Bank naruszył w ten sposób art. 24 ust. 2 pkt 1 w zw. z art. 24 ust. 2 ustawy o ochronie konkurencji i konsumentów i stwierdził zaniechanie stosowania przedmiotowych postanowień z dniem 16 stycznia 2012 r.

Jednocześnie, w oparciu o przepis art. 106 ust. 1 pkt 4 ustawy z dnia 16 lutego 2012 r. o ochronie konkurencji i konsumentów nałożył na powoda karę pieniężną za stosowanie praktyk naruszających zbiorowe interesy konsumentów w kwocie 74.712 zł

W stosunku do tego ostatecznego rozstrzygnięcia odwołanie wniósł powodowy Bank zarzucając naruszenie art. 106 ust. 1 pkt 4 cyt. wyżej ustawy poprzez odniesienie jej do całego przychodu osiągniętego przez ten podmiot w roku poprzednim zamiast w stosunku do wysokości przychodów uzyskiwanych ze sprzedaży produktu mającego związek z analizowaną praktyką, a ponadto naruszenie art. 111 tejże ustawy poprzez jego niewłaściwe zastosowanie wobec niewzięcia pod uwagę okoliczności, że niniejsze postępowanie administracyjne było pierwszym, jakie zostało wszczęte wobec Banku.

W oparciu o przywołane wyżej zarzuty powód domagał się zmiany przedmiotowej decyzji w jej punkcie II poprzez „niewymierzanie kary pieniężnej w części dotyczącej kwoty 68.742 zł” oraz zasądzenie od pozwanego, na rzecz Banku kosztów procesu.

W ocenie Sądu Okręgowego brak było w ogóle podstaw do ukarania Banku albowiem jego zachowanie, polegające na stosowaniu przez innego przedsiębiorcę postanowień wzorca umowy wpisanych do rejestru (art. 24 ust. 2 pkt 1 ustawy o ochronie konkurencji i konsumentów) nie nosi znamion bezprawności. Przepis ten może mieć zastosowanie wyłącznie do przedsiębiorcy, który nie respektuje orzeczonego zakazu.

Odmienny pogląd w tym względzie, jaki zaprezentował Sąd Najwyższy w uchwale z dnia 13 lipca 2006 r. III SZP 3/06 został wyrażony w sytuacji gdy brak było orzecznictwa Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej dotyczącego potrzeby zapewnienia efektywności dyrektywy Rady 93/13/EWG z dnia 5 kwietnia 1993 r. w sprawie nieuczciwych warunków w umowach konsumenckich.

Istotną zmianą w tej kwestii było wydanie przez Trybunał Sprawiedliwości Unii Europejskiej wyroku z dnia 26 kwietnia 2012 r. w sprawie o sygn. akt C – 472/10 gdzie Trybunał wypowiedział się w przedmiocie wykładni art. 7 dyrektywy 93/13 uznając, iż sprzeczne z tą dyrektywą jest stosowanie w umowach z konsumentami postanowień wzorca umowy uznanych za niedozwolone tylko przez tego przedsiębiorcę, który uczestniczył w postępowaniu zakończonym wpisem do rejestru. Takie samo stanowisko zajął też Sąd Najwyższy w wyroku z dnia 12 lutego 2014 r. sygn. akt III SK 18/13.

Z powyższych względów Prezes UOKiK naruszył art. 106 ust. 1 pkt 4 ustawy antymonopolowej oraz jej art. 26 gdyż w istocie powodowy Bank nie dopuścił się stosowania bezprawnych praktyk, co skutkowało uchycieniem decyzji w zaskarżonej części.

Natomiast podnoszony w odwołaniu zarzut naruszenia art. 111 ustawy antymonopolowej stał się w opinii Sądu Okręgowego bezprzedmiotowym.

Orzeczenie o kosztach postępowania Sąd ten oparł na przepisie art. 98 k.p.c.

Od powyższego wyroku apelację wniósł Prezes UOKiK zaskarżając go w całości i podnosząc następującej zarzuty:

1) naruszenie art. 106 ust. 1 ustawy o ochronie konkurencji i konsumentów w związku z błędną interpretacją art. 24 ust. 2 tejże ustawy oraz art. 7 ust. 1 i 2 Dyrektywy Rady 93/13/EWG z dnia 5 kwietnia 1993 r. w sprawie nieuczciwych warunków w umowach konsumenckich, wskutek uznania, że Bank nie stosował praktyki naruszającej zbiorowe interesy konsumentów a poprzez to ustalenie, że w sprawie nie miało miejsca bezprawne działanie Banku i tym samym interesy konsumentów nie zostały naruszone, przez co kara nałożona na Bank w punkcie II skarżonej decyzji była w ocenie Sądu I instancji niezasadna, co skutkowało naruszeniem art. 479^{31a} § 1 k.p.c. poprzez jego niezastosowanie i uwzględnienie odwołania poprzez uchycenie pkt II decyzji;

2) naruszenie art. 321 k.p.c. w zw. z art. 479²⁸ § 3 k.p.c. poprzez orzeczenie ponad żądanie tj. co do nieistnienia praktyki naruszającej zbiorowe interesy konsumentów, która została prawomocnie stwierdzona w niniejszej decyzji i nie była przedmiotem zaskarżenia a także rozstrzygnięcia części dotyczącej kary ponad kwotę 68.742 zł, nie stanowiącej przedmiotu zaskarżenia.

Wskazując na powyższe zarzuty pozwany wnosił o zmianę zaskarżonego wyroku poprzez oddalenie odwołania i zasądzenie od powoda na rzecz pozwanego kosztów zastępstwa procesowego za obie instancje.

Sąd Apelacyjny zważył, co następuje:

Apelacja pozwanego zawiera uzasadnione zarzuty lecz nie dają one podstaw do uwzględnienia jej w całości.

W pierwszej kolejności należy zgodzić się z argumentacją skarżącego, że wobec istnienia prawomocnego rozstrzygnięcia Prezesa UOKiK, stwierdzającego, że powodowy Bank dopuścił się opisanych w zaskarżonej decyzji praktyk naruszających zbiorowe interesy konsumentów Sąd Okręgowy nie mógł przyjąć odmiennego ustalenia i uznać, że w rzeczywistości nie zachodził w niniejszej sprawie przypadek przewidziany w art. 106 ust. 1 pkt 4 ustawy o ochronie konkurencji i konsumentów.

Wprawdzie Sąd I instancji nie naruszył tu przepisu art. 321 k.p.c. gdyż nie wzruszył niezaskarżonego odwołaniem powoda punktu I przedmiotowej decyzji ale nie mógł przesłankowo rozważać kwestii naruszenia przez powoda

przepisu art. 24 ust. 2 pkt 1 cyt. wyżej ustawy antymonopolowej pod kątem zasadności wymierzenia powodowi kary, która jak słusznie podnosi pozwany była kwestionowana jedynie w części a nie w całości.

Uchylając pkt 2 zaskarżonej decyzji Sąd Okręgowy niewątpliwie dopuścił się obrazy przepisowi art. 321 § 1 k.p.c. w zw. z art. 479²⁸ § 3 k.p.c. orzekając ponad dochodzone przez powoda żądanie. Odwołanie zmierzało bowiem jedynie do zmiany punktu II decyzji Prezesa UOKiK z dnia 21 listopada 2012 r. poprzez obniżenie nałożonej na Bank kary z kwoty 74.712 zł do kwoty 5.970 zł (74.712 zł – 68.742 zł).

Tymczasem Sąd Okręgowy uchylił tę karę w całości nie rozpoznając jednocześnie zarzutów odwołania.

Wprawdzie w uzasadnieniu zaskarżonego wyroku Sąd wskazał, że powodowy Bank słusznie powoływał się na naruszenie art. 106 ust. 1 pkt 4 ustawy o ochronie konkurencji i konsumentów ale w rzeczywistości strona ta miała na myśli innego rodzaju uchybienie niż wskazane przez Sąd I instancji a mianowicie rzekomo wadliwe przyjęcie wyjściowej podstawy do obliczenia wysokości kary (całkowity przychód powoda), co korelowało z zakresem zaskarżenia decyzji i wnioskiem o jej zmianę.

Tym nie mniej, w ocenie Sądu Apelacyjnego, nie zachodziła potrzeba uchylenia zaskarżonego wyroku i przekazania sprawy Sądowi I instancji do ponownego rozpoznania.

Sąd odwoławczy będący Sądem meriti władny był samodzielnie ocenić zasadność odwołania powoda, w oparciu o zebrany w sprawie materiał dowodowy.

Jeżeli chodzi o zarzut związany z zastosowaniem, jako podstawy wymiaru kary, całości przychodu osiągniętego przez powodowy Bank w roku rozliczeniowym poprzedzającym rok nałożenia kary to nie ma racji powód podnosząc, że należało ograniczyć się tu tylko do tej części przychodu, który pozostawał w związku z segmentem działalności w której wykorzystywane były, w obrocie z konsumentem niedozwolone klauzule umowne.

W świetle treści art 106 ust. 1 ustawy o ochronie konkurencji i konsumentów nie może budzić wątpliwości okoliczność, że chodzi tu o przychód całkowity uzyskany przez przedsiębiorcę w danym roku podatkowym.

Co się zaś tyczy przesłanek mających wpływ na wysokości kary, których katalog, wskazany w art. 111 tej ustawy, ma charakter otwarty, to fakt, iż przedsiębiorca nie był dotychczas karany nie może stanowić okoliczności łagodzącej, natomiast uprzednie naruszenie przepisów ustawy antymonopolowej należy traktować jako okoliczność obciążającą, tak jak wskazał to pozwany w odpowiedzi na odwołanie.

Tym nie mniej, w ocenie Sądu Apelacyjnego, pozwany zmniejszając karę – 106.731 zł o 30%, do kwoty 74.712 zł z racji zaprzestania stosowania przez przedsiębiorcę niedozwolonej praktyki nie uwzględnił w dostateczny sposób reakcji powodowego banku na wskazane mu w postanowieniu z dnia 30 grudnia 2011 r. (o wszczęciu postępowania administracyjnego) niedozwolone praktyki. Zarząd Banku niemal w ekspresowym tempie podjął już w ciągu tygodnia od otrzymania pisma Prezesa UOKiK odpowiednie uchwały skutkujące wyeliminowaniem ze stosownych wzorców umów zakwestionowanego postanowienia.

Taka postawa, która w praktyce zdarza się niezwykle rzadko świadczy korzystnie o tym przedsiębiorcy, gdyż niezwłocznie usunął on stan niezgodny z prawem i powinno to być premiowane obniżeniem kary o dalsze 30% tj. łącznie o 60% w stosunku do wyjściowej kwoty kary, która została ustalona prawidłowo, biorąc pod uwagę ilość stwierdzonych naruszeń (3 klauzule) oraz ich długotrwały charakter (Regulamin otwierania i prowadzenia rachunków oszczędnościowo - rozliczeniowych z 2003 r. i Regulamin prowadzenia rachunków terminowych lokat oszczędnościowych oraz rachunków oszczędnościowych płatnych na każde żądanie (a `vista) w walucie krajowej dla osób fizycznych z 2005 r. (k. 6 – 12 i 16 – 24 akt adm.).

Dalszemu obniżeniu kary sprzeciwiają się cele jakim ma służyć ta instytucja.

Postulowana przez powoda kara (5.970 zł) w stosunku do osiągniętego przez Bank przychodu – 88.942.474 zł miałyby w istocie wymiar symboliczny i nie zawierałyby w sobie elementu represji.

Również względy prewencji ogólnej nie zostałyby wówczas osiągnięte, nakładanie tak niskich kar stanowiłoby nawet zachętę dla innych przedsiębiorców działających w tej samej branży co powód do nieprzestrzegania przepisów ustawy antymonopolowej co rzutowałoby w oczywisty sposób negatywnie na interesy konsumentów, jako słabszej strony w zawieranych z przedsiębiorcami umowach.

Z przytoczonych wyżej względów zaskarżony wyrok został częściowo zmieniony na podstawie art. 386 § 1 k.p.c., co dotyczy również rozstrzygnięcia o kosztach postępowania.

W tym ostatnim przypadku Sąd Apelacyjny uznał, że z uwagi na ostateczny wynik sprawy zarówno koszty w postępowaniu pierwszoinstancyjnym jak również przed Sądem odwoławczym powinny być między stronami wzajemnie zniesione, zgodnie z art. 100 zd. 1 k.p.c. W pozostałym zakresie apelacja powoda podlegała oddaleniu z mocy art. 385 k.p.c.

Ponieważ pozwany jest zwolniony z opłaty od apelacji (wynoszącej 1.000 zł) należało pobrać od powoda, na rzecz Skarbu Państwa – Sądu Okręgowego w Warszawie część tych kosztów, odpowiednio do zakresu w jakim apelacja powoda okazała się uzasadniona (w ok. 62%).

Powyższe rozstrzygnięcie nastąpiło w oparciu o przepis art. 113 ust. 1 ustawy z dnia 28 lipca 2005 r. o kosztach sądowych w sprawach cywilnych.

af